

*Косьміна В.В.\**

## **«ЕФЕКТ ПЕРЕЛИВУ» ЯК МЕХАНІЗМ НЕПРЯМОГО ВПЛИВУ ТНК НА ЕКСПОРТ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН АЗІЇ**

В 2011 році новий приплив прямих іноземних інвестицій в країни Східної та Південно-Східної Азії досягнув рекордного рівня - 336 млрд. дол. На зазначені економіки (більша частина яких входить в групу нових індустриальних країн) припадає половина нових ПІІ в країнах, що розвиваються, що були здійснені в 2011 році. Значне місце ТНК займали в експорті країн регіону – на них припадало 31 % експортних поставок із цих країн. Наприклад, майже половина промислового експорту Малайзії припадала на підприємства ТНК, в Сінгапурі питома вага іноземних компаній в експорті складала 38%, на Тайвані – 17 %, в Південній Кореї – 15%.

Крім прямого впливу на розвиток промислового експорту, приплив ПІІ в країну неминуче створює так званий ефект «переливу» (ефект дифузії) знань, технології, досвіду та моделей ведення бізнесу. Механізм ефекту дифузії включає декілька важливих каналів непрямого впливу ТНК на зростання експорту країни – канал демонстрації (копіювання), канал міжфірмової міграції робочої сили, канал конкурентного впливу та канал впливу прямих та зворотних зв'язків.

Перший канал цього механізму виникає тоді, коли місцеві компанії просто копіюють операції ТНК. Вони починають виробляти аналогічні товари і застосовувати схожі маркетингові схеми, повторюють бізнес поведінку іноземних фірм та впроваджують аналогічні організаційні та управлінські структури. Така модель поведінки місцевих фірм отримала назву «демонстраційного ефекту». Чим більший приплив ПІІ відбувається в країну та триваліший період їх функціонування, тим сильніше спостерігається такий демонстраційний ефект.

Другий канал механізму ефекту переливу виникає внаслідок неминучого руху робочої сили між підприємствами іноземних компаній та місцевими фірмами. Такий рух відбувається як в прямому ( від ТНК до місцевих фірм) так і зворотньому ( від місцевих фірм до ТНК) напрямках. Позитивний побічний ефект ПІІ на експорт пов'язаний перш за все із міжфірмовою мобільністю робочої сили в прямому напрямку.

Конкуренція підприємств ТНК та місцевих фірм також породжує потенційний канал механізму ефекту переливу. Він включає два аспекти. Перший аспект охоплює негативний вплив експортно зорієнтованих ПІІ на місцеві підприємства. Конкуренція із ТНК може викликати припинення експорту місцевих фірм. Загальний вплив на експорт в цьому випадку буде залежати від того чи перевищить приріст експорту дочірнього підприємства ТНК зменшення експорту місцевих фірм, що програють конкуренцію із іноземними компаніями.

Другий аспект охоплює позитивний побічний вплив конкуренції внаслідок входження ТНК на ринок країни, що приймає. Реакцією на входження іноземних підприємств може

\* здобувач кафедри міжнародних фінансів Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: проф. Рогач О.І.

бути прагнення місцевих фірм підвищити свою продуктивність. Тобто присутність ТНК спонукає місцевих виробників впроваджувати більш ефективне виробництво. Щоб утримати свої позиції місцеві підприємства вимушені будуть поліпшувати технологію та якість продукції. Більшість емпіричних досліджень засвідчує загальний позитивний баланс конкурентного впливу операцій транснаціональних фірм на розвиток експорту країн, що розвиваються.

Ще один канал механізму спостерігається, коли філіали ТНК мають прямі зв'язки із місцевими фірмами як постачальники для них товарів та послуг. Ці товари та послуги як правило значно вищі за якістю ніж у місцевих конкурентів-постачальників. Отже це також сприятиме підвищенню продуктивності і конкурентоспроможності місцевих покупців таких товарів та послуг. Таким чином ТНК, що входять в не експортний сектор виробництва, через свої зв'язки із місцевими експортерами можуть покращити їх експортні можливості. Зворотній зв'язок виникає, коли місцеві компанії постачають товари та послуги підприємствам ТНК.

Рух робочої сили між підприємствами ТНК та місцевими фірмами, торгові зв'язки між ними поступово допомагають останнім набувати практики та досвіду промислової та експортної діяльності. У випадку наявності у ТНК місцевих фірм субпідрядників цей ефект багаторазово посилюється. Оскільки такі місцеві субпідрядники ТНК укладають в свою чергу контракти на постачання із іншими, здебільшого невеликими, компаніями країни, утворюється ланцюг дифузії ринкових та технологічних знань, який є критично важливим для індустріалізації та формування експортного потенціалу НІК.

Масштаби ефекту дифузії залежать від багатьох факторів, що пов'язані як із характеристиками транснаціональних фірм так і місцевих компаній. Що стосується ТНК, такими характеристиками є розмір первісних ПП, рівень технології, що вони використовують, кількість зайнятих на іноземних підприємствах, ринкова стратегія підприємства ТНК, питома вага місцевих компонентів та послуг, що використовують дочірні компанії, питома вага прибутку, що реінвестується. Величина ефекту переливу також залежить від первісного рівня розвитку технології та людського капіталу місцевих фірм, рівня конкуренції на внутрішньому ринку, урядової політики, що сприяє створенню зв'язків іноземних і місцевих фірм.